

Elm və təhsil siyasətinin strateji hədəfləri

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 5-də yerli televiziya kanalları-na verdiyi müsahibədə elm və təhsil sahəsində mövcud olan mühüm problemlərə toxunmuş və gələcəyə yönəlmiş mesajlar vermişdir. Cənab Prezident bu müsahibəsində irəli sürdüyü bir sıra müddəalar-la, digər məsələlərlə birgə, ölkənin elm və təhsil siya-sətinin strateji istiqamətlərini də göstərmişdir.

Prezidentin müsahibəsi mahiyyət etibarilə həm müəy-yən bir dövrün yekunlarına həsr olunmuş siyasi hesabat, həm də ölkənin gələcək inki-şaf trayektoriyasını müəyyən edən proqram xarakterli çıxış-dır. Burada dövlətimizin baş-çısı xarici siyasətdən təhlükə-sizliyə, regional kommunika-siyalardan sosial məsələlərə, müstəqillik və suverenlikdən Azərbaycan dilinin qorunması və inkişafına dövlət qayğısı-nın vacibliyinə qədər geniş bir spektri əhatə edən fundamen-tal mövqe ortaya qoymuşdur. Lakin xüsusi vurğulamaq la-zımdır ki, müsahibənin ən strateji və uzunmüddətli təsir gücünə malik hissələrindən biri məhz elm, təhsil və insan kapitalının inkişafı ilə bağlı səsləndirilən fikirlərdir.

Prezident İlham Əliyevin müvafiq suala cavabında bir daha aydın şəkildə ifadə olun-muşdur ki, Azərbaycanın da-yanıqlı inkişafı, milli gücü və qlobal rəqabət qabiliyyəti yalnız təbii sərvətlərə deyil, zəka, bilik, elmi potensial və savadlı cəmiyyətin formalaş-masına söykənməlidir. Bu ya-naşma müasir dünya inkişafı-nın əsas qanunauyğunluqları ilə tam uzlaşır.

Bir neçə il əvvəl Prezi-dent İlham Əliyev tərəfindən irəli sürülmüş "qara qızılı in-san kapitalına çevirmək" konsepsiyası bu gün dövlət siyasətinin konkret istiqamə-tinə çevrilmişdir. Müsahibə-də bu konsepsiyanın məntiqi davamı kimi elm və təhsilin prioritet sahə elan edilməsi təsadüfi deyildir.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, təbii resurslara əsaslanan iqtisadiyyatlar uzunmüddətli perspektivdə ciddi risklərlə üz-üzə qalır. Neft və qaz gö-lirləri müvəqqətidir və tükən-mə riski daşıyır. Təhsil və elm sahəsinə yatırılan investi-siyalar isə nəsillər boyu da-vamlı fayda verir, cəmiyyətin intellektual və innovativ po-tensialını gücləndirir. Norveç, Singapur, Cənubi Koreya və digər inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi bunu aydın şəkildə göstərir: onlar təbii və maliy-yə kapitalını vaxtında və məqsədyönlü şəkildə intel-lektual kapitala çevirməyi bacarmış, elm və təhsili milli in-kişaf strategiyasının mərkəzi elementinə çevirmişlər. Bu təcrübə Azərbaycan üçün də anlaşımlı dərstdir və göstərir ki, dayanıqlı inkişaf yalnız bilik və elmin sistemli inkişafına

əsaslanmaqla mümkündür. Prezident İlham Əliyevin mü-sahibədə səsləndirdiyi əsas mesajlardan biri də məhz bu-dur: Azərbaycan öz gələcəyi-ni onilliklər və yüzilliklər miqyasında planlaşdırmalıdır. Bu isə yalnız savadlı, düşü-nən, tənqidi təfəkkürə malik, elmi biliklərə söykənən cə-miyyətlə mümkündür.

Elm və Təhsil Nazirliyinin yaradılması, Prezident İlham Əliyevin vurğuladığı kimi, yal-nız struktur dəyişikliyi məqsə-dilə atılmış addım deyildir, bu, həmçinin elmin təşkili baxı-mından konseptual yanaşma-nın dəyişməsinə ifadə edir. Uzun illər ərzində elm və təh-sil institusional baxımdan ayrı fəaliyyət göstərmiş, bu təbii olaraq elmi nəticələrin tədris prosesinə, təhsil sahəsində qarşıya çıxan problemlərin isə elmi araşdırmalara tam inteq-rasiyasına mane olmuşdur. Ye-ni struktura keçid, həm elm, həm də təhsilin birgə fəaliyyə-tini təmin etməklə, elmi bilik-lərin təhsildə tətbiqini güclən-dirir və tədris prosesində yara-nan çağırışlara akademik həll yollarının inteqrasiyasını mümkün edir ki, bu da Azər-baycanın elm və təhsil siyase-tində strateji dönüşün əsasını təşkil edir.

İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsində elm və ona aid strukturlar əsasən universitet-lər ətrafında formalaşır. ABŞ, Almaniya, Böyük Britaniya, Yaponiya kimi ölkələrdə apa-ricı elmi tədqiqatlar ali təhsil müəssisələri ilə sıx bağlıdır. Bu model elmi biliklərin həm istehsalını, həm də sürətli tət-biqini təmin edir. Prezident İl-ham Əliyevin qeyd etdiyi ki-mi, Azərbaycan da məhz bu modeli seçmişdir və bu seçim strateji baxımdan son dərəcə düzgündür.

Müsahibədə toxunulan mühüm məqamlardan biri də elmi-tədqiqat institutlarında aparılan struktur və kadr isla-hatlarıdır. Bu proses bəzən cə-miyyətdə müxtəlif reaksiyalar doğursa da, dövlət başçısının vurğuladığı kimi, məqsəd el-mi işçiləri sadəcə işlə təmin etmək deyil, elmin real inkişa-fını təmin etməkdir.

Müasir dünyada elmi fəa-liyyətin qiymətləndirilməsi üçün beynəlxalq səviyyədə qəbul edilmiş aydın və obyek-tiv meyarlar mövcuddur. Bun-lara beynəlxalq indeksli, im-pakt faktoru yüksək olan nü-fuzlu jurnallarda dərc olunan

elmi məqalələr, H-indeksi və i10-indeksi kimi istinad göstə-riciləri, aparılan tədqiqatların praktik və tətbiqi əhəmiyyəti, eləcə də qlobal elmi diskursda fəal iştirak daxildir. Məhz bu meyarlar elmi potensialın real səviyyəsini müəyyənləşdirir və elmin formal deyil, məz-munlu inkişafını təmin edir. Bu göstəricilər nəzərə alınma-dan elmin tərəqqisindən danış-maq mümkün deyil. Preziden-tin bu məsələyə açıq, prinsipial və tələbkar münasibəti el-mi ictimaiyyət üçün son dərə-cə ciddi və aydın bir mesajdır: keyfiyyət olmadan inkişaf mümkün deyildir. Dövlət baş-çısının səsləndirdiyi bu möv-qe, əslində, Azərbaycanın dünya elmi məkanında mövqe-lərinin möhkəmləndirilməsi-nə, müvafiq beynəlxalq reyting-lərdə layiqli yer tutmasına yö-nəlmiş strateji çağırışdır. Bu baxımdan, ölkənin elmi icti-maiyyəti qarşısında böyük mə-suliyyət dayanır və problemlə-rin həlli dərin düşüncə, yenilənmə və qlobal standartlara uyğunlaşma tələb edir.

Son 20 il ərzində Azər-baycanda 10 yeni ali təhsil müəssisəsinin yaradılması, onların bir qisminin dünyanın aparıcı universitetləri ilə bir-gə fəaliyyət göstərməsi dövlə-tin təhsilə verdiyi mühüm əhəmiyyətin aydın göstərici-sidir. Bu ali məktəblər təkcə kadr hazırlığı funksiyasını ye-rinə yetirmir, eyni zamanda beynəlxalq akademik standar-tların, müasir tədris metodolo-giyalarının və elmi-tədqiqat mədəniyyətinin ölkəyə trans-ferində mühüm rol oynayır. Xankəndi Universitetinin ya-radılması isə prosesin xüsusi mərhələsidir; bu ali təhsil müəssisəsi həm milli suve-renliyin və dövlətçilik iradə-sinin təzahürü, həm də azad edilmiş ərazilərin elmi-intel-lektual məkana çevrilməsi ba-xımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Xankəndidə universi-tetin fəaliyyətə başlaması re-gionun sosial-iqtisadi dirçəli-şinə, insan kapitalının forma-laşmasına və elmin ölkənin bütün coğrafiyasını əhatə edən inkişaf modelinə keçidi-nə xidmət edir.

Beynəlxalq tərəfdaşlıqlar yalnız diplomların qarşılıqlı tanınması ilə məhdudlaşmır. Bu əməkdaşlıqlar, eyni za-manda akademik mədəniyyə-

tin formalaşması, tədqiqat eti-kası prinsiplərinin mənimsə-nilməsi, müasir tədris və qiymətləndirmə metodologiyala-rının tətbiqi baxımından mü-hüm əhəmiyyət daşıyır. Belə tərəfdaşlıqlar vasitəsilə Azər-baycanın ali məktəbləri qlobal elmi standartlara daha sürətlə inteqrasiya olunur, elmi-tədqiqat prosesində şəffaflıq və keyfiyyət meyarları möhkəm-lənir. Nəticə etibarilə, ali təh-sil müəssisələrimizin beynəl-xalq elm məkanına fəal qoşul-ması uzunmüddətli perspek-tivdə ölkənin nüfuzunun art-masına, tədqiqat məhsulları-nın qlobal rəqabət qabiliyyəti-nin yüksəlməsinə və Azər-baycanın dünyanın elm xəritə-sində mövqeyinin möhkəm-lənməsinə xidmət edəcəkdir.

Prezident İlham Əliyevin xüsusi vurğuladığı ən mühüm məsələlərdən biri cəmiyyət-in ümumi intellektual səviy-yəsinin yüksəldilməsidir. Ta-rixə təcrübə açıq şəkildə gös-tərir ki, ayrı-ayrı istedadlı və parlaq şəxsiyyətlər təsadüfən formalaşmır, onlar yüksək bi-lik səviyyəsinə, elmi və mə-dəni mühitə malik cəmiyyə-tin yetirmələri olurlar. Güclü elmi məktəblər, yaradıcı və tənqidi düşüncəni təşviq edən mühit, azad fikir müba-diləsi və sağlam rəqabət mü-hiti olmadan fundamental el-mi nailiyyətlərə və davamlı inkişaf nəticələrinə nail ol-maq mümkün deyil.

Bu kontekstdə müəllimlə-rin sosial təminatının yaxşı-laşdırılması, onların peşəkar inkişafının dəstəklənməsi, təhsilin keyfiyyətinin sistemli şəkildə artırılması, eləcə də test və qiymətləndirmə mexa-nizmlərinin müasir tələblərə uyğun təkmilləşdirilməsi sa-dəcə texniki tədbirlər kimi deyil, dövlətin uzunmüddətli inkişaf strategiyasının əsas komponentləri kimi qiymət-ləndirilməlidir. Məhz bu amillər cəmiyyətin intellek-tual potensialının formalaş-masına, insan kapitalının güc-lənməsinə və ölkənin gələ-cək rəqabət qabiliyyətinin tə-min olunmasına xidmət edir.

Müsahibədə gənclərlə bağlı səsləndirilən fikirlər bir daha təsdiqləyir ki, dövlət si-yasətinin mərkəzində insan amili, xüsusilə də bilikli, tə-şəbbüskar və müasir dünya-görüşünə malik gənclər daya-nır. Xaricdə təhsil almış gənc mütəxəssislərin ölkəyə qayı-daraq dövlət və özəl sektorda səmərəli fəaliyyət göstərmə-si artıq konkret və müsbət nə-ticələr verməkdədir; bu pro-ses idarəetmədə yeni yanaş-maların formalaşmasına, in-novativ düşüncənin tətbiqinə və institusional səmərəliliyin artmasına şərait yaradır. "Yüksəliş" proqramı isə gən-clərin potensialının üzə çıxa-

rılması, onların liderlik bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi və gələcək idarəçi kadrlar ki-mi formalaşması baxımından mühüm və sistemli platforma rolunu oynayır.

Prezident İlham Əliyevin 22 illik dövlət idarəçiliyi təc-rübəsinə əsaslanan müşahidə-ləri göstərir ki, savadlı, peşəkar və müasir düşüncəyə ma-lik kadrların məsul vəzifələrə irəli çəkilməsi idarəetmənin keyfiyyətini köklü şəkildə də-yişir, qərar qəbuletmə prose-sində rəşional yanaşmanı güc-ləndirir və ümumilikdə dövlət idarəçiliyinin effektivliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırır.

Müasir dünyada elm və təhsil artıq sadəcə iqtisadi və sosial inkişaf amili olmaqla kifayətlənmir, onlar həm də milli təhlükəsizlik və dövlə-tin suverenliyinin qorunması baxımından həlledici əhə-miyyət kəsb edir. Yüksək texnologiyalar, süni intellekt, biotexnologiya, enerji səmə-rəliliyi və digər qabaqcıl sa-hələrdə geri qalmaq yalnız iqtisadi itkilərə yol açmır, ey-ni zamanda dövlətin təhlükə-sizlik və geosiyasi mövqeyi-nə ciddi risklər yaradır.

Prezident İlham Əliyevin müsahibəsində səsləndirdiyi fikirlər göstərir ki, Azər-baycan bu reallığı tam dərk edir və inkişaf strategiyasını ona uyğun qurur. Aparılan struk-tur və kadr islahatları, elm və təhsil sahəsində yeniliklər çətin, bəzən ağırlı proseslər tələb edə bilər, lakin bu isla-hatlar alternativsizdir və ölkə-nin uzunmüddətli dayanıqlı inkişafı, intellektual poten-sialının möhkəmləndirilməsi və qlobal rəqabət qabiliyyəti-nin artırılması üçün zəruridir.

Prezident İlham Əliyevin yanvarın 5-də yerli televiziya kanallarına müsahibəsi bir da-ha nümayiş etdirdi ki, Azər-baycan yalnız qısamüddətli iqtisadi və siyasi uğurların deyil, uzunmüddətli, davamlı və strateji inkişafın tərəfdarıdır. Bu inkişaf yolunda elm və təhsil ölkənin əsas dayağı, da-yanıqlı inkişaf proqramının mərkəzi amilidir. Əgər aparı-lan struktur və kadr islahatla-rı, təhsil və elmin inteqrasiya-sı istiqamətində atılan addım-lar ardıcıl, prinsipial və məq-sədyönlü şəkildə davam etdi-rilərsə, Azərbaycan təkcə ət-raf regionun deyil, daha geniş coğrafiyanın elmi, intellektual və innovativ mərkəzlərindən birinə çevrilə bilər.

Bu yol çətin, mürəkkəb və bəzən ağırlı proseslər tələb edir, lakin eyni zamanda ölkə-nin gələcək sabitliyini və da-yanıqlı inkişafını təmin edən yeganə doğru yoldur.

İradə HÜSEYNOVA, akademik